

Marstrands hafskur-anstalt : Med illustr.

Marstrand : Hafskur-anst.
1890

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

olert

Med.
Jernst
(var)

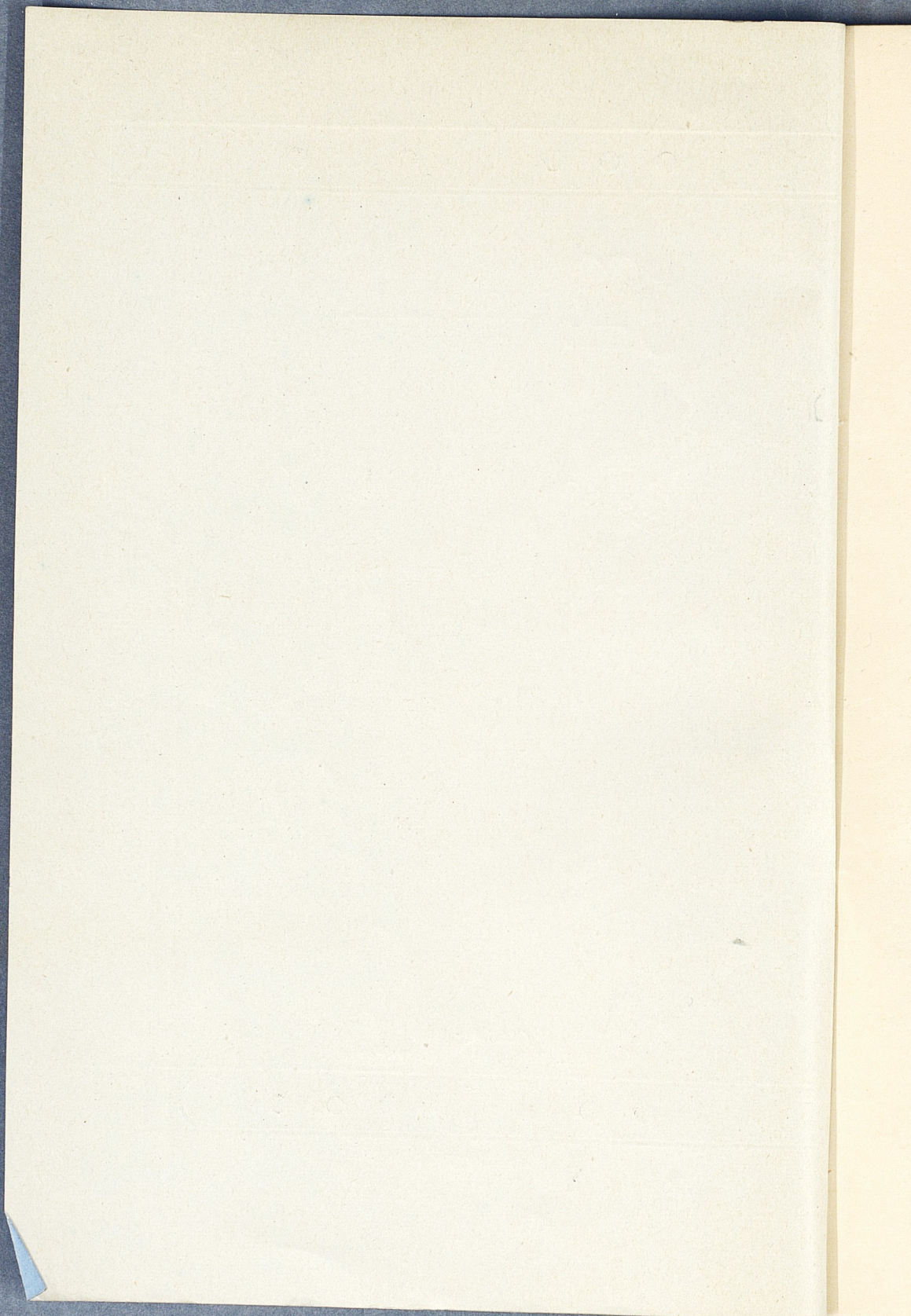
Marstrands

Hafskup - Anstalt

Göteborg 1890.

H. L. Bolinders boktryckeri.

Pris: 75 öre.

Marstrands
Hafskur-Anstalt.

Göteborg, 1890.

H. L. Bolinders boktryckeri,

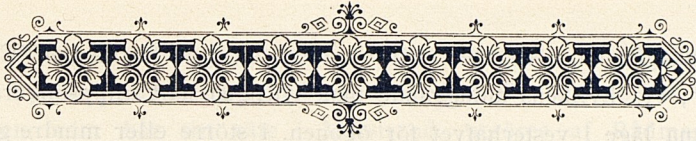
Vyerna äro utförde i autotypi efter fotografier.

Ueberstrande

Wasser-Anstalt

1. Historik.

Man skulle till en viss grad kunna förundra sig öfver, att en stad med den betydelse, Marstrand egt, fått sin plats på en liten klipp-ö långt från fastlandet, om man icke toge kändedom om vissa dermed i sammanhang stående förhållanden. Det uppgifves, att staden började uppbyggas under 12:te århundradet, och osannolikt är väl icke, att den utmärkta hamn, som bjöds de sjöfarande öster om Marstrandsön, haft stor andel uti stadens tillkomst. Att Marstrands hamn emellertid redan mycket tidigt uppfattades och uppskattades såsom en den allra yppersta, är ett faktum. Då vidare under 1500-talet ett af de periodiskt återkommande sillfiskena kom till stånd, var det naturligt, att Marstrand skulle blifva den förnämsta hufvudstationen för fisket. Härigenom uppblomstrade staden till den grad, att den med skäl räknades till en af de betydligaste i Norden. Äfven efter sillfiskets slut lär den dock hafva länge bibehållit sitt anseende och sitt välstånd. I Roeskildefreden (1658) blef Marstrand svensk besittning. Ehuru staden sedermera på grund af sitt läge och sin hamn blef ämnad till en af hufvudorterna för vestkustens handel och för sådant ändamål af vederbörande regeringar gynnades på flerahanda sätt, råkade den dock alltmer på förfall. Det nyanlagda Göteborg fick strax öfvertaget; eldsvådor och krigets olyckor påskyndade

tillbakagången. Att den nära staden belägna fästningen "Carlsten", vid hvilkens anläggande man tydligen haft klipp-öns framskjutna läge i vesterhafvet för ögonen, i större eller mindre grad vid olika tider väsentligen influerat på stadens historia, är ju naturligt. Sålunda råkade fästningen efter tiden för Roeskildefreden tvenne gånger i fiendens händer, hvilket icke kunde hafva annat än ett förlamande inflytande på stadens verksamhet. Med det nya sillfisket i midio på 1700-talet uppblomstrade Marstrand ånyo för att dock åter vid fiskets slut i början af detta århundrade komma på förfall. Under de följande decennierna förde Marstrand ett tynande lif. Om man också får medgifva, att staden tillskyndades vissa fördelar, såsom ökad affärsverksamhet m. m., derigenom att å fästningen voro under en följd af år förlagda garnisoner, så hafva dock dessa fördelar för samhället ringa värde i jämförelse med de många olägenheter, garniseringen medförde. Oaktadt fästningen numera blifvit afväpnad och för sitt ursprungliga ändamål kasserad, har det icke lyckats samhället att för sin lifaktiga byggnadsverksamhet erhålla nödig terräng. Denna hämsko på stadens utveckling har dock icke kunnat hindra dess framåtskridande, dels som vårt lands ojemförligt största exportort för sill, dels ock såsom Nordens mest besökta badort.

Redan år 1822 omdanades, uppgifves det, några salterier å Koön till badhus; och lär detta badhus varit det i Bohuslän först anlagda. Ett bolag bildades sedan år 1843 i ändamål att uppföra ett badhus i staden. Ett sådant kom också till stånd och inrymde förutom ett fåtal badrum med dusch- och toilett-rum äfven en societetssalong. Snart nog visade det sig, att detta badhus blef för litet och otidsenligt, hvadan, sedan bolaget utvidgats och aktiekapitalet ökats, ett nytt stort, varmbadhus 1858 uppbygdes. Det gamla varmbadhuset apterades då till societetshus. En hastigt tilltagande freqvens nödvändiggjorde dock snart ett större societetshus; ett sådant blef också uppfördt och invigdes

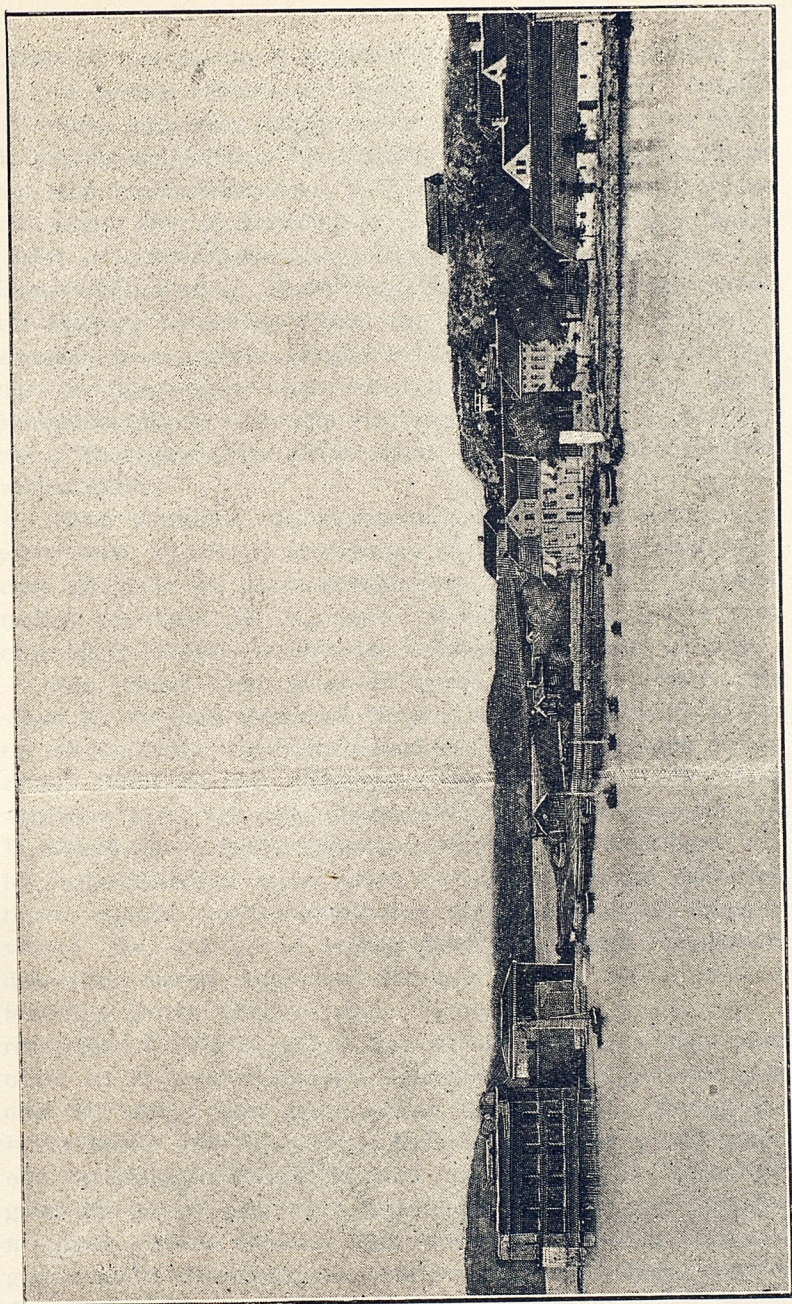
år 1886. År 1882 uppfördes de nya, eleganta kallbassinerna. Det nya aktiekapitalets egendom är taxerad till 165,900 kr. Styrelsen, som har sitt säte i Marstrand, utgöres af Rådman A. Lundberg, ordförande, samt Tullförvaltare Olson, Handlanden J. Ahnström och Konsul O. Nordström, hvarjemte Intendenten är sjelfskrifven konsultativ ledamot.

2. Marstrand såsom hafskuranstalt.

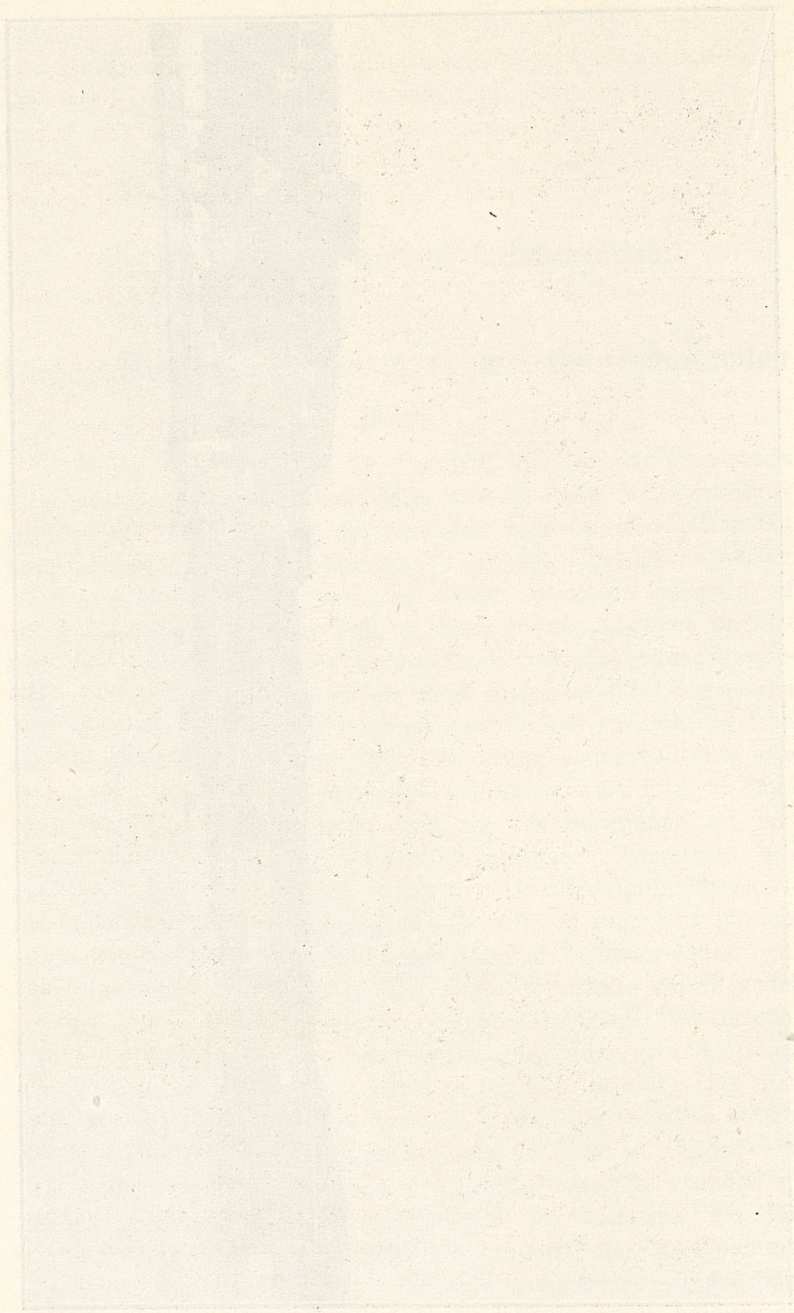
Läge. Allmän beskrifning. Klimatiska förhållanden

m. m.

Att det icke ligger någon öfverdrift uti talet om Marstrands företräde såsom kurort i jämförelse med de fleste andra hafskuranstalterna, bör vara lätt att inse, om man besinnar, af hvilka helsobringande faktorer, Marstrand gynnats. Belägen omkring 10 km. från fastlandet, kan det sägas, att staden omspolas af friska vindar, från hvilket håll än dessa blåsa. Kommer så härtill, att sjelfva staden med badanstaltens hus och sommargästernas bostäder ligger på klipp-öns östra strand, skyddas den genom den omkring 200 fot höga bergskammen, som sträcker sig från öns norra till södra rand, från de äfven under badtiden icke sällan häftiga vest- och sydvästliga stormarne. En följd af Marstrandsöns läge ute i hafvet visar sig ock derutinnan, att derstädes sällan fullkomlig vindstiltje inträffar. Visserligen hör anblicken af en spegelblank vattenyta icke till ovanligheterna — till och med efter en stormig dag — men en svag bris gör sig ändå så långt från land alltid mera kännbar än annorstädes, hvidan också någon qualmighet eller någon tryckande värme under i öfrigt varma somrar i Marstrand icke förmärkes. En omständighet af icke ringa hygiensk betydelse är luftens ovanligt stora damfrihet, som ej blott betingas af stadens insulära läge utan äfven af beskaffenheten hos gatorna, hvilka till sin allra största del äro stensatte, med omsorg vårdade och icke af åkdon befaras. Medeltemperaturen i luften är enligt uppgift, grundad på 30 års observationer af Dr: A. Hörlin, för Juni 15,6° C., Juli 17,1° C., Augusti 16,5° C., September (1—20) 14,6° C.; sammarens medeltemperatur 16,4° C. Hastiga temperaturvexlingar höra till de allra största undantag. Under högsommaren belöper sig

Södra inloppet till Marstrand.

skilnaden mellan dag- och natt-temperaturen knappt till 1 à 1,5° C. De ljumma aftnarne äro derföre med rätta prisade. Orsaken till denna hygieniskt vigtiga omständighet är förvisso att söka i de omgifvande väldiga vattenmassornas och nakna granitklippornas värmereglerande natur. I ett hänseende är Marstrand mycket vanlottadt; dess drickesvatten är nemligen af mindre god beskaffenhet, en omständighet, som är gemensam för många platser på Bohuslänska kusten. Ehuru visserligen stadens innevånare synas väl fördraga detsamma, händer det någon gång, att det icke bekommer en eller annan kurgäst väl. Det är derföre ganska vanligt, att kurgästerna hemta sitt vatten från Göteborg. En af Marstrandskällorna, den upp vid fästningen belägna, lemna dock rätt godt drickesvatten; sådant finnes ock i den angränsande Klöfveröns källor.

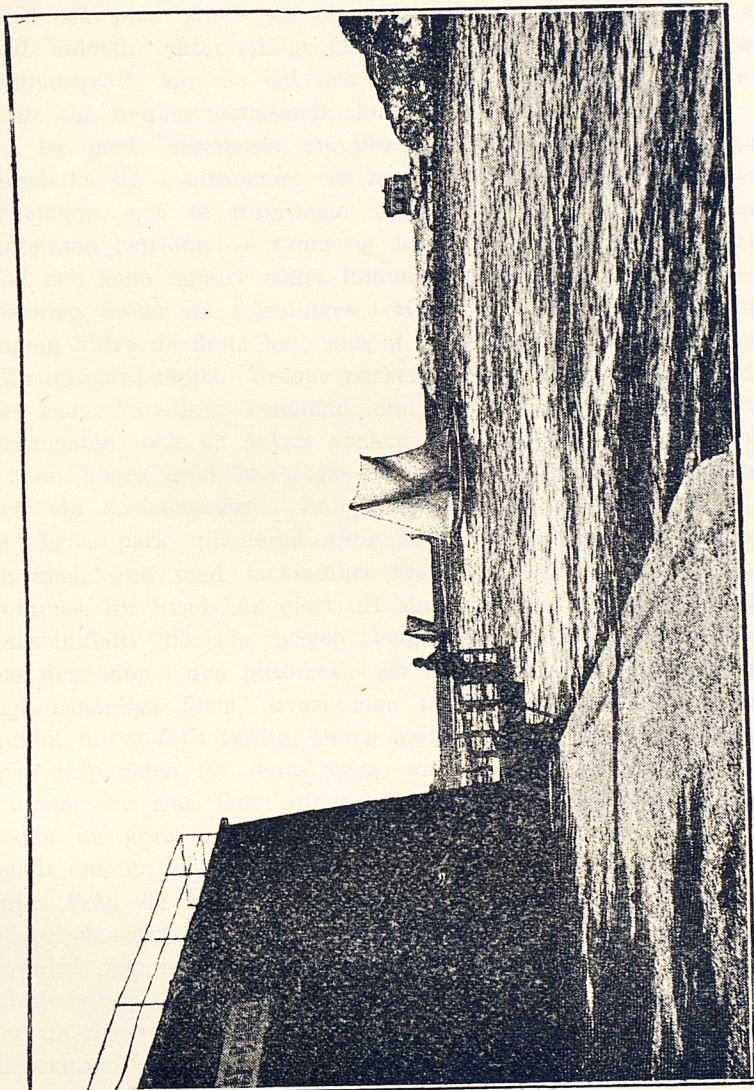
Hvad salthalten uti hafsvattnet beträffar, hafva undersökningarna visat, att den är underkastad rätt betydliga vexlingar, beroende på vind- och ström-förhållandena. Sålunda har den vexlat mellan 1,60 ända till 3,47 proc. Såsom medeltal torde 2 proc. eller något deröfver komma det verkliga förhållandet närmast.

Om, enligt hvad ofvan är antydt, naturen i ymnigt mått slösat för att göra Marstrand lämplig såsom helsobringande kurtort, så har också från vederbörandes sida ovedersägligen mycket blifvit gjordt för att tillgodogöra sig de naturföreträden, Marstrandön eger, och inga kostnader blifvit sparade för att göra Marstrand till en första klassens hafskuranstalt. Beträffande renlighetsförhållandena inom staden, har den utaf Kongl. Med.-Styrelsen utsände sundhetsinspektören derom lemnat det amplane vitsord. En stor del af stadens gator äro nu med Höganäs-rör dränerade; nästan alla gator äro med huggna granitrännstenar försedde, hvilka flitigt — under varma årstiden hvarje natt — rensplas. I följd af stadens mot sjön sluttande läge uppkommer också ett af naturen gynnadt, lätt aflopp, hvilket gör, att äfven efter ett häftigt regn gator, gårdar och promenader hastigt åter blifva torra. Det från många badorter och flesta mindre städer ofta öfverklagade missförhållandet med afseende på "knaggliga" gator att gå på eger ingen tillämpning på Marstrand. Der äro nemligen gatorna försedda med trottoarer, mestadels belägna å gatans midt. Drottninggatan och en stor del af Hamngatan äro dessutom belagda med tuktad sten, hvarigenom hvarje spår af

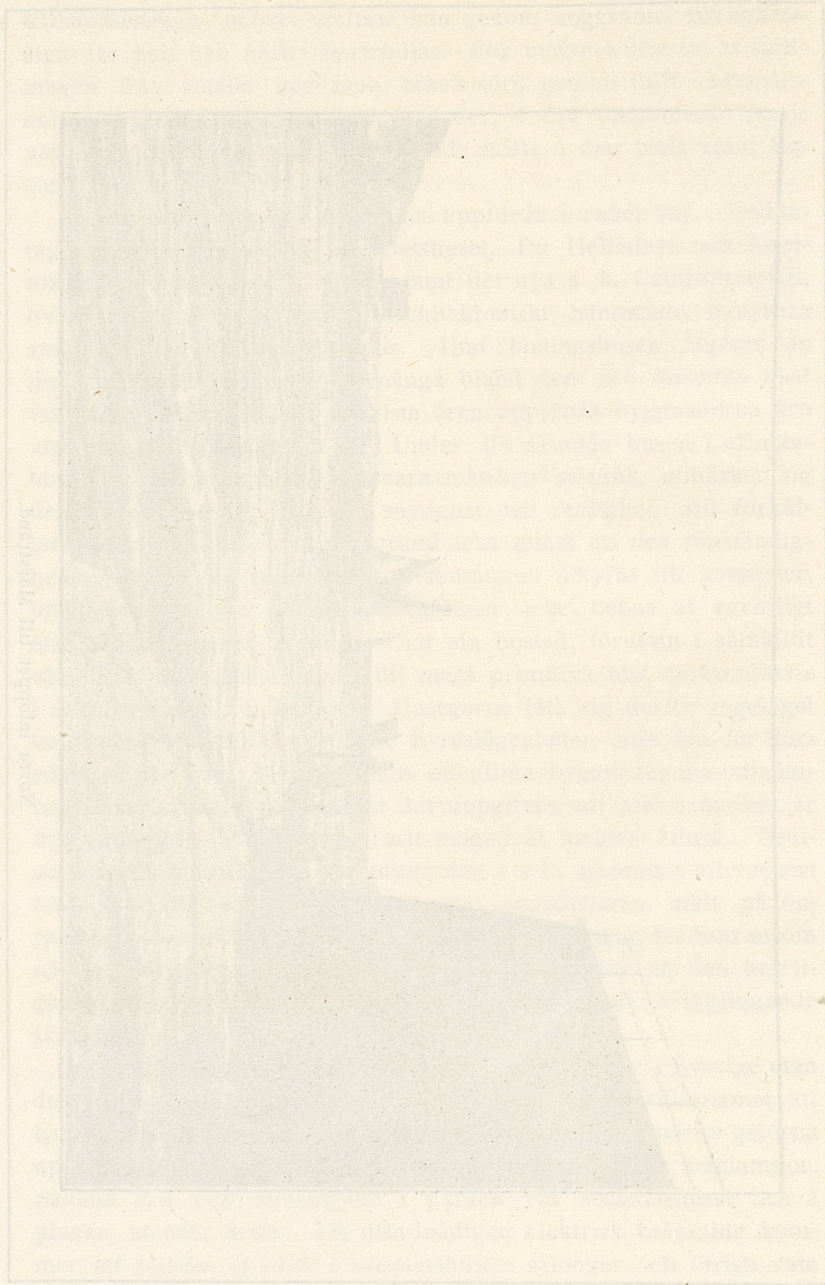
sillhandteringen under vintern kan genom noggranna renlighetsåtgärder helt och hållet bortrödjas. För undanskaffandet af spillningen från staden har man också sört genom fullt ändamålsenliga och tillfyllestgörande åtgärder, i det densamma hvarje natt bortföres i prämar till anvisadt ställe å den midt emot ligande Koön.

Byggnaderna äro i allmänhet uppförda i enkel stil. Undantag härifrån utgöras af societetshuset, Dr Helledays och Kammarherre Nordenfeldts villor samt det nya s. k. Centralhotellet, hvilka allmänt erkännas i arkitektoniskt hänseende motsvara ganska högt ställda fordringar. Utaf boningshusen utgöras de flesta af tvåvåningshus, och många bland dem äro försedda med verandor. Flera af de på sista åren uppförda byggnaderna äro utstyrda med prydliga torn. Under det sålunda husen i allmänhet till det yttre fullt motsvara måttliga anspråk, utmärker sig deras inre för en påfallande snygghet och renlighet. Att förhållandet är sådant, har sin grund icke minst uti den omständigheten, att alla de rum, som om sommaren uthyras till kurgäster, under de kallare årstiderna vanligen icke bebos af egentligt arbetsfolk, hvilket mestadels har sin bostad, förutom i särskildt uppförda arbetarebostäder, uti mera primitiva hus, företrädesvis i stadens södra del belägna. Husegarne låta sig därför angeläget vara att ständigt väl vårda de hyreslägenheter, som äro för kurgästerna afsedda. Bland stadens offentliga byggnader må omnämnas dess kyrka, om hvilken det uppgifves, att hon sannolikt är från 1300-talet och fordom varit helgad åt jungfru Maria. Nyligen reparerad till sitt inre, utgör den i alla afseenden ett vackert tempel. Från en af bergsspetsarne, ungefärligen midt på ön, reser sig den väldiga, sekelgamla Carlstens fästning, fordom såsom nästan ointaglig ansedd. Från dess torn har man en den herrligaste, mest vidsträckt utsigt utåt hafvet och kringliggande skärgård.

Marstrand är icke blott en af de första städer i Sverige utan den första hafskuranstalt i Norden, som hedern tillkommer att hafva fullständigt införd elektrisk belysning. De smärre gatorna upplysas med glödljus och Hamngatan med stora bågglampor. Sådana äro ock anbringade i parken vid societetshuset och å planen utanför detta. Då ofördröjligen elektrisk belysning kommer att inledas ej blott i societetshusets salonger och öfriga rum

Norra inloppet till Marstrand.

Vertical text on the left side of the page, possibly a page number or a reference code.

Small handwritten mark or number on the right side of the page.

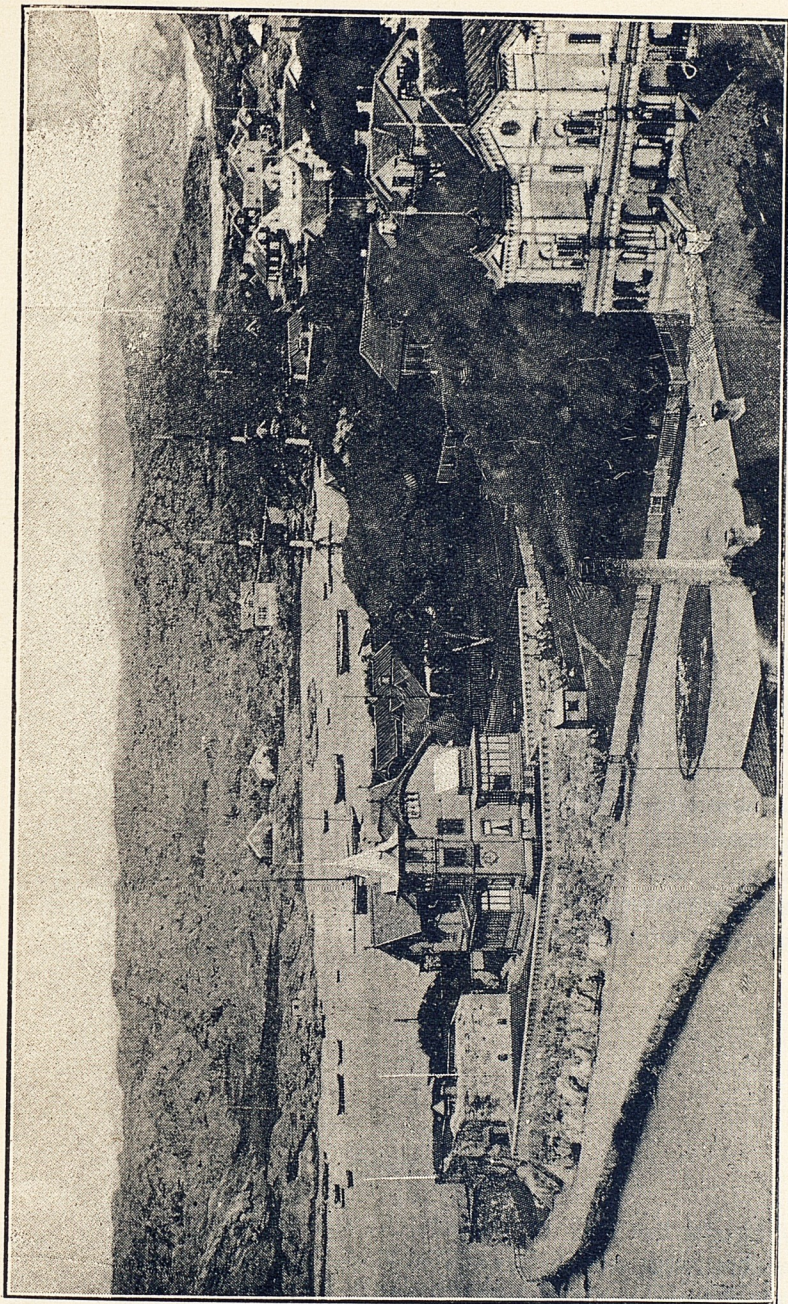
utan äfven å de förnämsta restaurationerna, torde dermed ett betydande steg vara taget till kurgästernas ökade trefnad. Om så med det strålande ljuset från Hamngatan och societetshusets park och plan parar sig den förtrollande belysningen från en med kulörta lyktor rikligt utsmyckad, stor segelflottilj en mörk sommarqväll, kan en till och med föga liflig fantasi lätt föreställa sig, hvilket förtjusande skönt sceneri deraf uppkommer.

De med "detaljerna uti Bohusläns natur mindre förtrogna" föreställa sig i allmänhet, att hela kusten är i saknad af någon vegetation, och få främlingar äro de, som — särskildt hvad Marstrand beträffar — vänta sig der ute bland skären finna några träd och ännu mindre några lummiga parker. En behaglig öfverraskning möter då främlingen i Marstrand. Med ganska få undantag hafva de flesta hus, som af sommargäster bebos, sin egen lilla trädgårdstappa. Tvenne parker finnas inom stadens område, den ena, "Paradiset" benämnd, utmynnar vid stadens största gata, Hamngatan, och är delvis vacker och skuggrik, någonting som i ännu högre grad kan sägas om den synnerligen lummiga parken vid societetshuset. En parkanläggning af yngre datum är St. Eriks park, planterad 1862 af framlidne Rektor G. Widell, en man, som med tacksamhet skall långt in i framtiden ihågkommas, för hvad han gjort till Marstrandsöns förskönande. På hans initiativ började "vägen kring ön" att anläggas. Visserligen har den ännu i den pittoreska och för de promenerande bekvämligt behagliga form, hvori man tänker dana densamma, icke hunnit blifva fullt färdig, ehuru man årligen ifrigt arbetar derpå, men tidpunkten för detta stora, vackra och dyrbara arbetes afslutande är icke långt aflägsen. Emellertid låter det sig dock redan nu göra att utan alltför stora knaggligheter promenera rundt om ön, en sträcka, som belöper sig till omkring $\frac{1}{2}$ svensk mil. Från de anlagda hufvudstigarna utgrenar sig ett helt nät af promenadvägar, hvilka löpa än ner i små dälдер, än öfver branter, der utsigten öfver hafvet är storartad, än öfver smärre klippafsatser, som af naturen eller ibland med konstens tillhjälp danats till trappor. En af dessa promenadvägar går igenom det beryktade "Nålsögat", en mycket trång passage mellan tvenne stora klippor; en annan leder upp till s. k. St. Eriks grotta, en klippbildning, som utgöres af ett rymligt hvalf i ena sidan af ett stort berg.

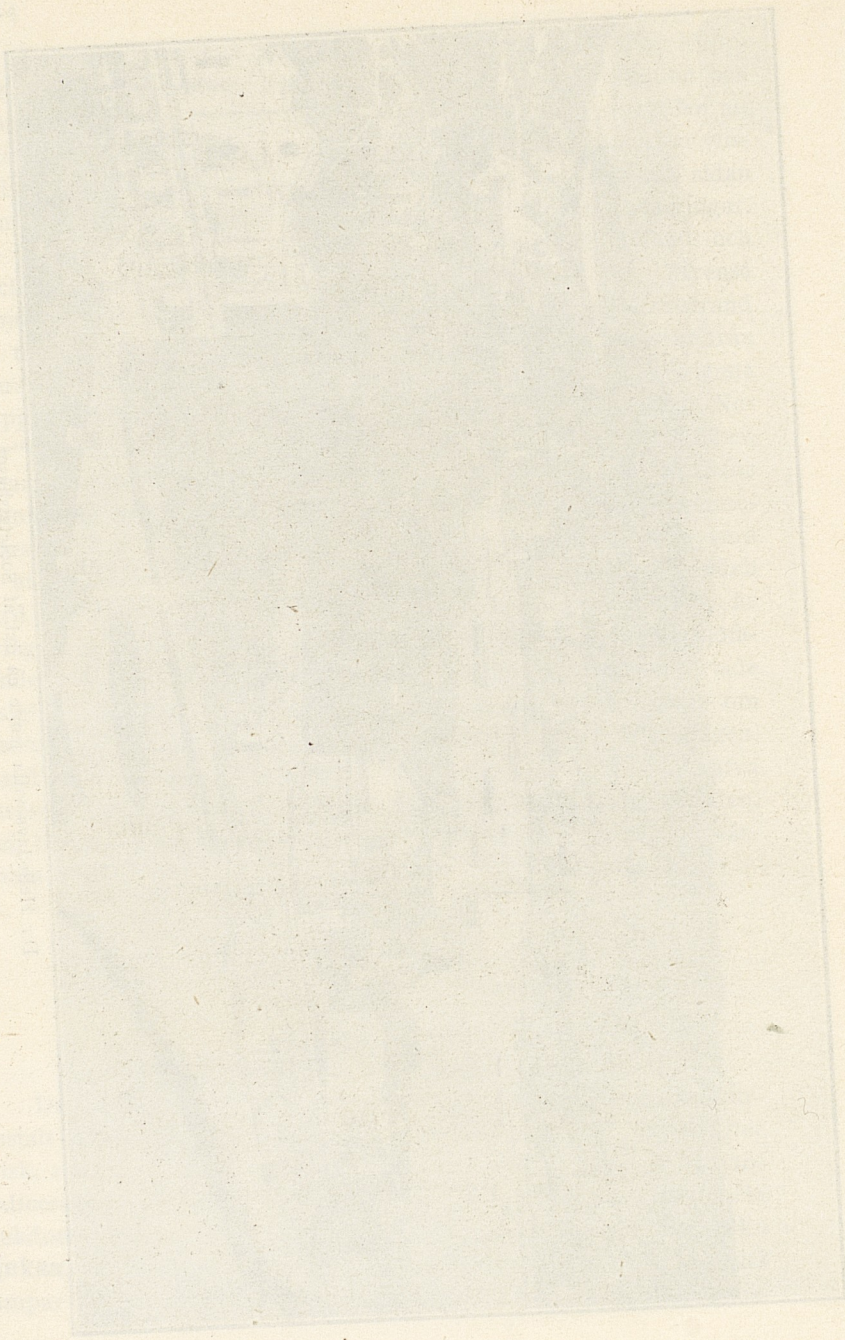
Det är icke endast Marstrandsön förbehållet att på sitt klipprika område inrymma, enligt hvad vi ofvan antydde, en och annan oas. Äfven omgifvande öar hafva dylika favoritställen att bjuda på. Detta gäller framför allt Koön. Denna ö visar visserligen Marstrand sitt gråa, kala anlete, men den motsatta sidan utmärker sig så mycket mera genom sina vackra planteringar. De tjusande parkanläggningarna kring villorna Rosenlund och Backudden äro att anse såsom något enastående i sitt slag; äfvenså erbjuder den täcka parken vid "Halsen" å Koöns sydöstra strand en tilltalande, naturskön anblick. Ungefär en mil vesterut från Marstrandsön finner man Hamneskärs fyr, belägen å den yttersta klippan af det radband af skär, som under namn af "Pater Noster"-skären sträcker sig ut till hafs, och som särdeles förr i tiden, innan nämnde fyr blef uppsatt, med rätta ansågs såsom för sjömännen ytterst vådligt, särskildt under vestliga stormar. Hamneskärs fyr, som sänder sitt sken milslångt i omkrets, anses vara en af de allra bästa på Sveriges kuster och är i flera hänseenden värd att besökas. Det högsta berget i närheten, Blåkullen, är beläget omkring en mil österut och uppgifves vara för sjöfarande den första landkänning på svenska kusten. Den storartade utsigten från dess topp lönar väl mödan af ett besök. Norr om Marstrand finner man på en half å en mils afstånd flere fisklägen, bland hvilka Klädesholmen är det största. För dem, som hafva intresse för studiet af fiskeribefolkningens lefnadsförhållanden, kan beseendet af dessa platser medföra sitt stora nöje, sitt särskilda värde.

Indikationer.

De sjukdomar, för hvilkas behandling Marstrands Hafskuranstalt särskildt kan förordas, äro först och främst sådana, der frisk, ren, syrerik hafsluft af jemn temperatur samt salta bad äro indicerade. Hit höra de flesta former af kroniskt konstitutionela sjukdomar, såsom **bleksot, blodbrist, långvarig frossa, engelska sjukan, s. k. specifika sjukdomar, skrofler**. Med stor fördel lämpar sig Marstrand för genomgåendet af inunctions- och kreuz-

Dr. Helledays villa jemte en del af Societetshuset.

nacher-kurer, hvilka också visat sig derstädes vinna allt större förtroende. Väckändt är ock det gynnsamma inflytande, en sommarvistelse i Marstrand har på **konvalescenter** efter långvariga sjukdomar likasom ock på individer, nedsatta till sina krafter i följd af träget, stillasittande arbete. Synnerligen väl lämpar sig kuren också för personer, behäftade med **nervsvaghet, med katarer i svalget, strupen eller luftrören**. Äfven de för **lung-sot disponerade** röna i allmänhet ett gynnsamt inflytande af hafskuren, under det längre framskridna fall af lungsot vanligen icke finna sig väl deraf. Sedan man under sista åren börjat servera artificiela Nauheimbad, hvilka afse behandling af **hjärtfel**, kan kuranstalten äfven i detta hänseende rekommenderas, isynnerhet som samtidigt finnes tillgång till tjenlig gymnastisk behandling samt promenader på väl banade, måttligt kuperade stigar (terrängkur). Vidare lämpar sig kuren till behandling af **lidanden i matsmältningsorganerna** samt användes med största fördel mot **neuralgier** och **kronisk rheumatism** i ledgångar eller muskler. (**Gyttjebaden**, som af fackmän erhållit de amplaste vitsord, serveras samtidigt af tvenne baderskor. Badgyttjan upptages i närheten af Koön och är af erkänt utmärkt beskaffenhet. Ingnidningsmetoden torde fullt motsvara praktiskt-vetenskapliga anspråk; åt temperaturen i badrummet egnas noggrann tillsyn.) En alldeles särskild sjukdomsgrupp — **underlifsåkommor** — erhåller vid kuranstalten speciel behandling af Dr: *Uno Helleday*. Slutligen torde det vara skäl att erinra derom, att sjuke, som på försommaren vistats vare sig vid våra inhemska kuranstalter eller vid de större baden i södra länderna, med stor fördel genomgå en efterbehandling vid hafskuranstalten i Marstrand.

Saison.

I regel öppnas badrummen den förste Juni och stängas i slutet af September. I samma mån badgästernas antal sådant föranleder, framflyttas dock tiden för stängningen. Det kan för öfrigt icke nog betonas, att klimatet i Marstrand i allmänhet

redan från medio af Maj och ända till medio af Oktober visar sig mera mildt och behagligt än å de flesta andra platser i vårt land, hvilken omständighet vore högeligen beaktansvärd af många sjuklingar, företrädesvis af konvalescenter, nervsvage och med bleksot behäftade. Vid den gamla indelningen af kurtiden i två terminer, mellan hvilka gränsen utgjordes af den 15:de Juli, fasthåller man numera icke i allmänhet, utan kunna kurgästerna komma, när omständigheterna i öfrigt dertill föranleda.

Kommunikationer.

Med Göteborg, dit färden sker på två timmar, underhålles förbindelse 3 gånger dagligen inomskärs förmedelst fyra Marstrands nya ångbåtsaktiebolag tillhöriga, snabbgående och bekväma ångare. Dessutom anlöpes Marstrand flere gånger i veckan af Strömstads- och Uddevalla-bolagens båtar på sina turer till och från Uddevalla eller Kristiania. Se vidare "Sveriges kommunikationer"!

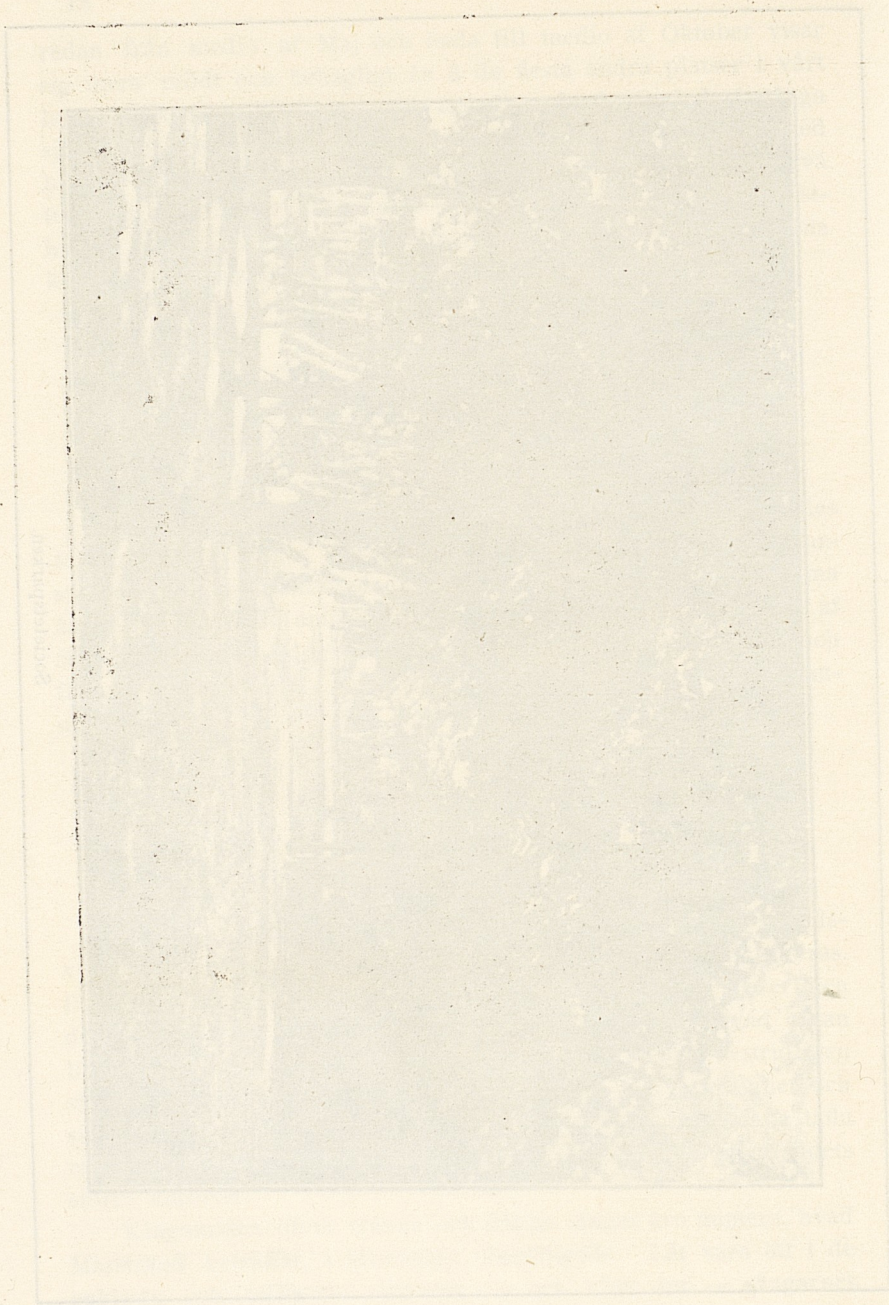
Bostäder.

I följd af den under senaste åren betydligt ökade byggnadsverksamheten kunna i Marstrand numera 16- å 1700 rum uthyras. Bostäderna utmed Hamngatan och kring Paradiset äro visserligen de bekvämligaste och mest begärliga, men, enligt hvad ofvan blifvit antydt, samtliga hyreslägenheterna kunna obestriddigen sägas utmärka sig för renlighet och ofta en viss prydlighet och sålunda motsvara måttliga anspråk, om de också ej kunna täfla med de komfortabla bostadslägenheterna vid en del af utlandets större kurorter.

Klagomålen öfver trånga och dåliga sängar äro numera, hvad Marstrand beträffar, i allmänhet oberättigade. Låt vara att i de enklaste och billigaste rummen — och blott der — sängarnes

Societetsparken.

beskaffenhet på ett eller annat ställe ännu lemna åtskilligt öfrigt att önska, de flesta hyresvärdar hafva dock under sista åren anskaffat utmärkta bäddar, oftast jernsängar med tagelmadrasser. Till många hyreslägenheter höra verandor eller trädgård, till hvilken hyresgästerna ega tillträde. Ehuru Marstrand ännu är i saknad af ett större tidsenligt hotell, så har dock genom uppförandet af det s. k. Centralhotellet vid Paradiset denna olägenhet blifvit till någon del — ehuru långt ifrån tillfyllest — undanhjelp. Då härtill kommer Stadshotellet, uppgår antalet hotellrum att uthyras per dag till något öfver 30, en siffra, som tydligen är alltför anspråkslös. Denna brist är dock icke så stor, som den förefaller, alldenstund många enskilde rum hos privata hyresvärdar — särskildt hos Enkefru Nordström, i ett af hennes hus — i regel stå till främlingarnes förfogande för äfven kortare tid. Med afseende på lägenheternas storlek finnas sådana från 1 rum och kök till 11 rum med kök. Priserna äro beroende utom af antalet rum äfven af deras läge och utstyrel. Som regel kan man anse 100 kr. vara ett medelpris för ett enskildt rum under hela sommaren och för hushållslägenheter om 1 rum och kök 100 à 150 kr., om 2 rum och kök 150 à 200 kr., om 3 rum och kök 250 à 400 kr., om 6 rum och kök 6 à 800 kr. Till sådana lägenheter lemnas alltid kokkärl, porslin och glas, under det hyresgästen bör medföra bordsilver, duktyg och linne. En bädd lemnas till hvarje rum. Hyresvärdarne uthyra sina lägenheter helst för hela sommaren, men inga svårigheter möta dock för erhållande af rum vare sig, såsom ofvan nämndt är, för dag, vecka eller månad. För städning och uppsättning tillkommer ytterligare 25 öre per rum och dag. **Priset** blir proportionsvis billigare, ju längre hyrestid det gäller, och är äfven i högsta grad **beroende af, hvilken tid af sommaren förhyrningen afser**, en omständighet, som är särdeles att beakta för alla mindre bemedlade, som äro i behof af hafskuren. Detta är egentligen endast under tiden från 15:de Juli till slutet af Augusti, hyrorerna kunna anses vara något uppdrifna. Under den öfriga tiden, således från medio af Maj eller början af Juni till medio af Juli liksom under tiden efter 1:sta September äro hyrorerna särdeles billiga. Och då nu, såsom ofvan framhölls, dessa tidsskeden äro synnerligen lämpliga för en Marstrandssejour, torde det vara alla skäl, att behöfvande mera, än hvad hittills skett, på allvar behjertade detta för-

hållande. — De kurgäster, som anlända på försommaren eller omkring den 1:ste September, behöfva i allmänhet icke att på förhand beställa rum, såvida ej större våningar önskas. Sådana böra alltid efterhöras förut. Gäller det förhyrandet af större våningar för hela sommaren, är det klokast att redan i Mars eller April månad gå i författning derom. *Beställningar om rum ombesörjas af kamrer E. Silfversvan.*

Då främlingar anlända till Marstrand för att stanna der någon tid och icke på förhand hafva förhyrt någon bostad, böra de på det bestämdaste afrådas från att obelingsadt taga de rum, som af bärarne vid ångbåtsstationen utbjudas. Klokast är att först taga in på något af hotellerna och så efterhöra å badhuskontoret, hvilka lägenheter som äro lediga. Lätt och bekvämt kan då en passande bostad erhållas. Icke så alldeles sällan händer det, att icke blott i tidningarne utan äfven af enskilde den uppgiften lemnas, att alla rummen redan äro upptagna eller att blott några få ännu äro lediga och dylikt. Sådana notiser äro oftast dikterade af mindre goda bevekelsegrunder, och den badbesökande allmänheten åtvarnas på det bestämdaste att sätta tro dertill. Faktiska upplysningar vid mundtlig eller skriftlig efterfrågan erhålles från kamrerarekontoret.

Hotell och Restaurationer.

Å **Stadshotellet**, som innehafves af källarmästare C. G. Skarstedt, finnes ett mindre antal rum, som uthyras för dag eller för kortare tid till ett pris af 2 à 3 kr. (2 sängar) för dag. Restauranten derstädes åtnjuter rättsligen godt förtroende och erbjuder hel inackordering till pris af 2 kr. och högre för dag. Angränsande hotellträdgård, der schweizeri och musikpavillon nyligen äro uppförde, utgör en behaglig rekreatiionsplats. Stadens största restaurant är **Alphyddan**, täckt och vackert belägen vid ena sidan af societetsparken. Dess innehafvare, källarmästare F. Zetterlund, har genom betydliga utvidgningar och förbättringar af Alphyddan skapat en till utrymme och prestationer utmärkt restaurant af

1:sta klassen. Priserna äro moderata, 2 kr. 50 öre per dag till högre priser. För större familjer lemnas rabatt, och för barn är afgiften ytterligare nedsatt. De kurgäster, som föredraga att intaga sina måltider mera en familie, hänvisas till **Prostinnan Tegnér's vidtbekanta pension eller till Fru Egnell**. Unga flickor eller damer, som besöka Marstrand såsom kurgäster utan anhöriges sällskap, få ett särdeles godt och passande hem hos Prostinnan Tegnér, der föröfrigt hela familjer med stor fördel kunna inackordera sig. För att på förhand tillförsäkra sig plats i hennes pension, torde det vara klokast att derom redan under vår-månaderna träffa med henne — adress Göteborg — skriftlig öfverenskommelse. Hos Fru Egnell, som har sin lokal i s. k. Widegrenska huset, erhålles utmärkt spisning för billigt pris. Likaså serveras å **Praktiska Hushållsskolan** table d'hôte och rekommenderas i deras hågkomst, som önska en enkel men särdeles vällagad och billig kost. Centralhotellet eger ingen restaurationsrörelse.

Det största antalet af sommargästerna i Marstrand begagna dock egen hushållning. Och låter sig detta lätt ske, då torgtillförseln är synnerligen riklig och priserna just därför ingalunda uppskrufvade. Den lifliga ångbåtsförbindelsen med Göteborg möjliggör också hastig rekvision derifrån, om så vid något tillfälle skulle behövas. Ved till kokning kan erhållas från flera af stadens handelslägenheter, och brukar anskaffandet af sådan genom hyresvärdarnes försorg ombestyras.

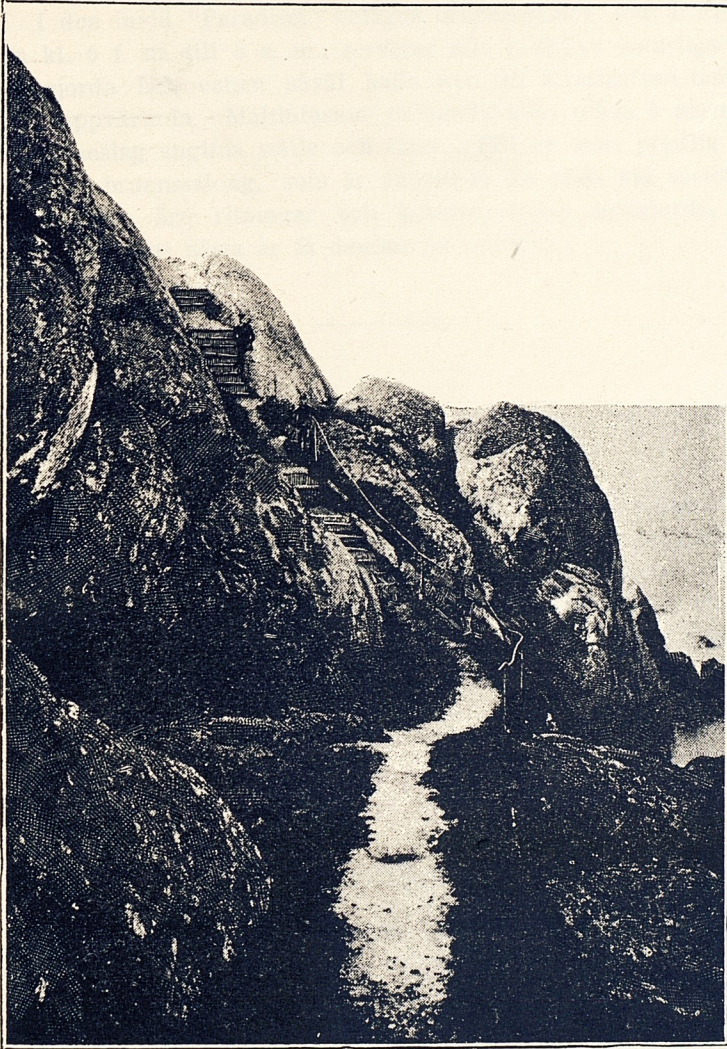
Läkare.

Läkarvården bestrides af badintendenten **Doktor Harald Sörman**, som för anmälning af badgäster och anordning af deras kurplan m. m. träffas dels i sin mottagningslokal i varmbadhuset, dels i sin bostad, Hamngatan 69, å tider, hvarom anslag närmare upplysa. Sjukgymnastik- och massage-behandlingen förestås af **Doktor Uno Helleday**, specialist på detta område. Enskildt praktiserar **Doktor Otto Sandberg**; speicalitet: mag- och tarm-

sjukdomar. Biträdande läkaren, som tillika är t. f. stadsläkare, handhafver elektricitetsbehandlingen. Taxa för läkareafgiften finnes icke.

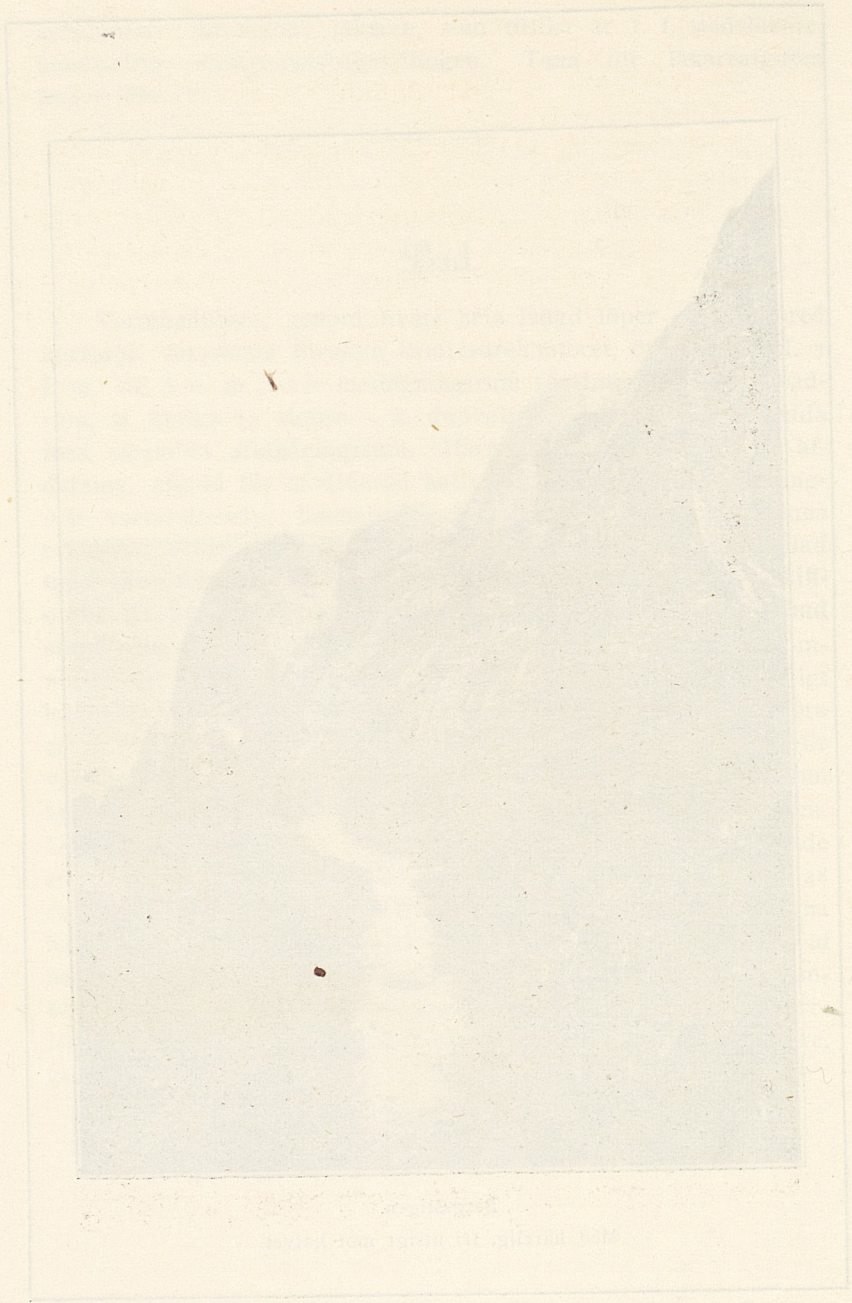
Bad.

Varmbadhuset, genom hvars hela längd löper en ljus, bred korridor, inrymmer förutom kamrerarekontoret, öppet från kl. 7 f. m. till 8 e. m., och mottagningsrum för intendenten, 19 badrum, af hvilka 13 utgöra s. k. dubbelrum, d. v. s. äro försedda med särskilda afklädningsrum. Häruti inbegripes en mindre afdelning, afsedd för modifierad kallvattenkurbehandling, der ång- och varmluft-skåp, bassinbad och modererade duscher kunna erhållas. I öfrigt serveras i de olika badrummen varma **karbad med tångingnidning, tallbarrsbad, massage-gyttjebad, artificiela Kreuznacher- och Nauheim-bad, halfbad och sittbad samt alla slags varma och kalla duscher**. Då under högsommaren det ofta visat sig på grund af bristande utrymme omöjligt kunna servera alla bad, som efterfrågas, är man betänkt på att göra en tillökning i badrummens antal, hvilken anordning måhända blir vidtagen redan till instundande sommar (1890). — *Kallbadhuset*, som är uppfördt i en särdeles prydlig stil, är det största på vestkusten. Det innehåller två lika stora och hufvudsakligen lika anordnade afdelningar, herr- och dam-bassinen. Hvardera af dem har 28 rymliga afklädningsrum och två duschrum. Sjelfva simbassinerna hafva ett djup af 1—2 meter och utgöra hvardera en areal af nära 500 qv.-meter. Botten består af naturlig sandbotten. Dam-bassinen är försedd med 8 mindre enskilda bassiner och herr-bassinen med en sådan. I båda finnes dessutom en mindre, grund bassin med träbotten, afsedd för mindre barn.

Bergsstigen.

Med härlig, fri utsigt mot hafvet.

Brunnskur.

I den invid "Paradiset" belägna brunnslokalen, som är öppen från kl. 6 f. m. till 8 e. m., serveras alla brukliga naturliga och konstgjorda helsovatten såväl kalla som till föreskrifven temperatur uppvärmda. Maltinfusion tillhandahålles också å närmare genom anslag angifna ställe och tider. Till en stor, prydlig och tidsenlig brunnessalong, som är ämnad få sin plats vid societetshusets park, äro ritningar och kostnadsförslag uppgjorde, och hoppas man att nästa år få densamma uppförd.

Gymnastik och Massage.

Uti skolans rymliga gymnastiksal meddelas gymnastik alla hvardagar åt herrar, damer och barn å tider, hvarom närmare genom anslag tillkännagifves. Sjukgymnastiken står under ledning af D:r Uno Helleday, som lemnar detaljerade föreskrifter i hvarje enskildt fall. För behandling med massage hänvände man sig till D:r Helleday i hans bostad.

Elektricitetsbehandling.

Biträdande läkaren meddelar elektricitet med konstant eller afbruten ström uti Intendentens mottagningslokal i varmbadhuset.

Promenader.

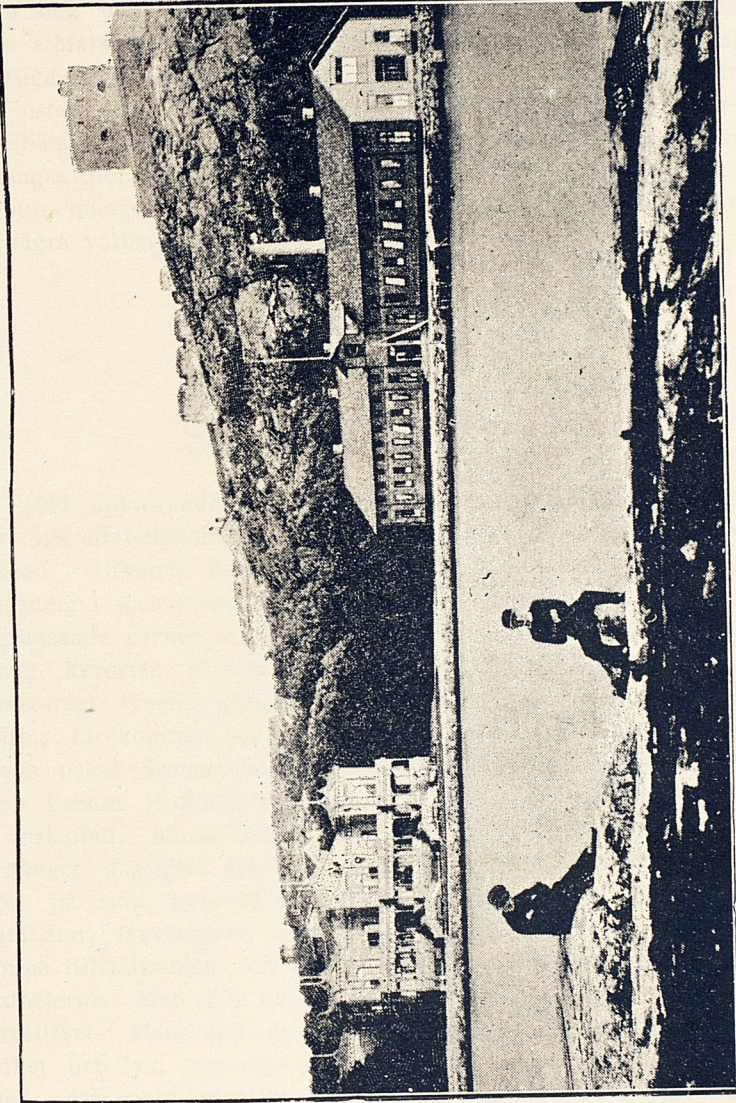
Det ofvan omnämnda rika nätet af väl banade, pittoreskt slingrade och måttligt kuperade promenadstigar har visat sig i allt högre grad tilltala sommargästerna. Den storslagna tafla, som från höjderna utbreder sig för vandrarens öga, de friska vindfläktar af ren, syrerik sjöluft, han erfar, den lagom ansträngande kroppsrörelsen, allt bidrager att stärka sinnet och organismen. Å en stor del af promenaderna äro meterstolpar uppsatta till kontroll af den tillryggalagda vägsträckans längd, en anordning, särskildt vidtagen med afseende på den s. k. terrängkuren. I S:t Eriks park finnes en kiosk, der läskvatten m. m. tillhandahålles. Stadens med trottoarer försedda gator och icke minst den utmed kajen löpande, långsträckta Hamngatan äro också till promenader flitigt begagnade. Likaså företages ofta turer till fots å Koön till de täcka villorna å öns östra och södra stränder.

I sammanhang med talet om promenaderna må i förbigående omnämnas, att förenämnda stigar kommit till stånd genom det för badortens förskönande år 1882 stiftade sällskapet S:t Erik. Ledamotsavgiften i detta sällskap, uti hvilket såväl främlingar som Marstrandsboar äro medlemmar, är 1 krona. Genom anslag från stadsfullmäktige, badhusbolaget och bidrag från behållningen vid sommarens bazartillställning samt genom enskilda gåfvor har sällskapet i öfrigt erhållit medel till bedrifvandet af sin vackra framgångsrika verksamhet. Styrelsen utgöres af Kollega Tellgren, Kamrer Silfver-
svan, Handlande Ahnström och Doktor Sörman.

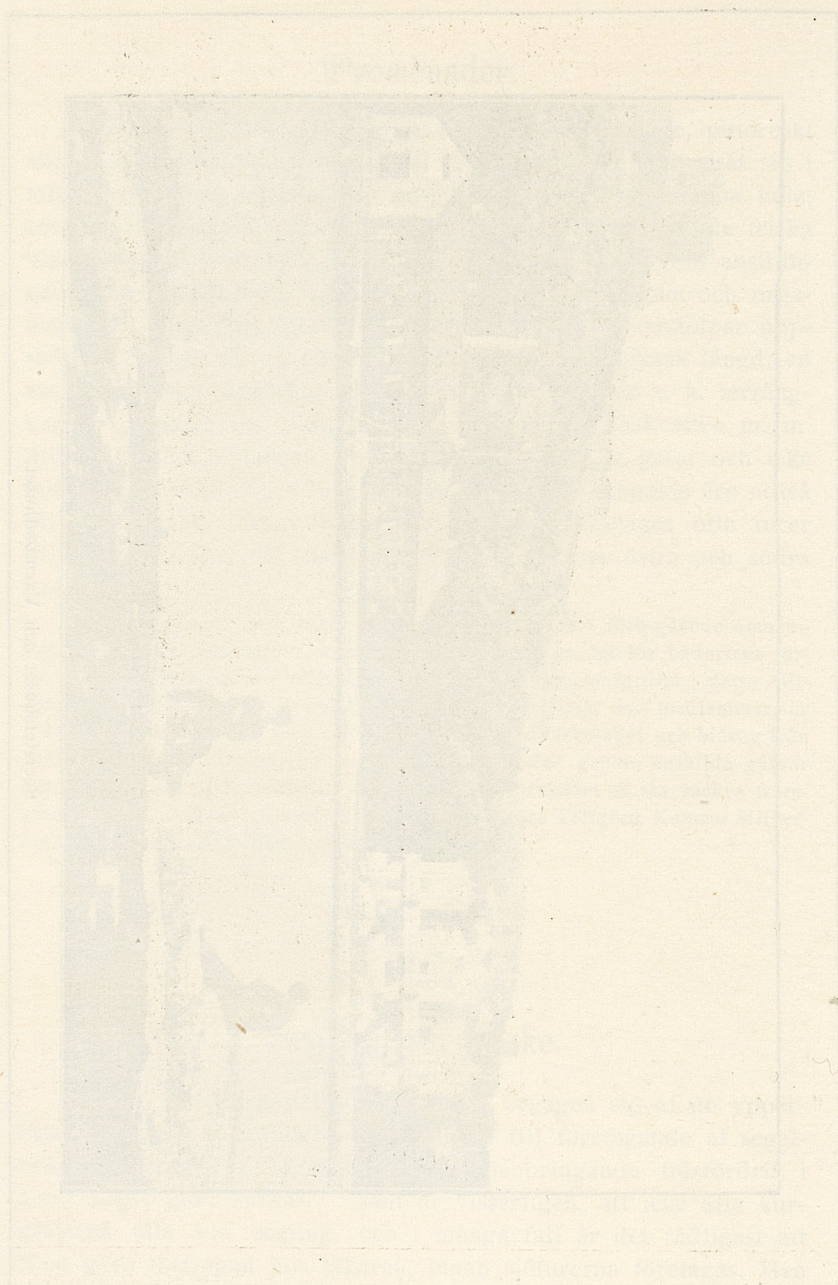

Segling och Fiske.

Ehuru sommargästerna rätt flitigt begagna sig af de ypperliga tillfällen, som bjudas i Marstrand till företagande af segel- och fiske-turer, borde dock detta helsobringande tidsfördrif i ännu högre grad anlitas. Sannt är visserligen, att icke alla kurgästerna tåla vid segling, och i många fall är det rådligast att först göra förfrågan hos läkaren, innan sjöturen företagas. Men

Societetshuset och Varmbadhuset.

ofta betraktas dessa sjöturer företrädesvis såsom nöjen, under det att de likväl äfven i kurativt hänseende kunna hafva den bästa nytta och understödja de öfriga kurmedlens verkan. Segelbåtarna i Marstrand äro af bästa slag och deras förare dugliga och pålitliga. Vid inträffande hård vestlig blåst kunna lugnare fjärdar öster och sydost om Marstrand uppsökas. Utflykter med segelbåtar till flere olika sevärda platser i omgifvande skärgård företagas ofta. Till deras disposition, som föredraga fisket, finnes en stor mängd fiskebåtar. Fisket är vanligen rikligt, isynnerhet på några välberyktade fiskeplatser.

Sällskapslif och Nöjen.

Med uppförandet år 1886 af Marstrands storartade societetshus togs ett betydande steg till befordrandet af sommargästernas trefnad. Gifvetvis kommer införandet af en praktfull elektrisk belysning i societetshusets festsalong och öfriga salar samt uti den angränsande parken att under stundande somrar bidraga till det behag, kurorten förmår skänka. I societetsalongen anordnas danssoiréer tvenne gånger i veckan; konserter af framstående artister förekomma ock ganska ofta, och en eller annan gång gifvas också dramatiska föreställningar, sedan nu — hufvudsakligen genom Hoffotografen Aron Jonasons försorg — en teater är anskaffad. Musik utföres i societetsparken eller Paradiset 2 à 3 gånger dagligen och vid passande väderlek äfven om kvällarne på sjön, hvarvid icke sällan eklärering af ett större antal segelbåtar, fyrverkerier och dylikt förhöja njutningen. Gemensamma tillställningar och fester i det fria höra ej heller till sällskapslifvet i Marstrand är karakteriseradt af ett visst tvång, en stelhet och lyx, som man i allmänhet icke finner på andra badorter. Att en sådan åsigt icke grundar sig på verklig sakkännedom, är dock faktiskt. Det stora antalet sommargäster i Marstrand betingar just den fördelen, att hvar och en kan lefva efter sin smak mera obemärkt än på andra badorter med mindre

freqvens, der alla känna sig i viss mån solidariske. Familjer såväl som enskilde kunna därför vara fullkomligt ogenerade i Marstrand, och mycket talrika äro de exempel på framstående, förmögna familjer, hvilka dragit sig alldeles ifrån societetslivet och lefvat för sig sjelfva utan att deraf erfara något obehag.

Freqvens.

Sommargästernas antal har under de senaste åren uppgått till omkring 3,000 personer. Förutom desse, som erlägga societetsafgift såsom inskrifne badgäster, besökes Marstrand för en eller annan dag af tusentals främlingar hvarje sommar.

Välgörenhetsfonder.

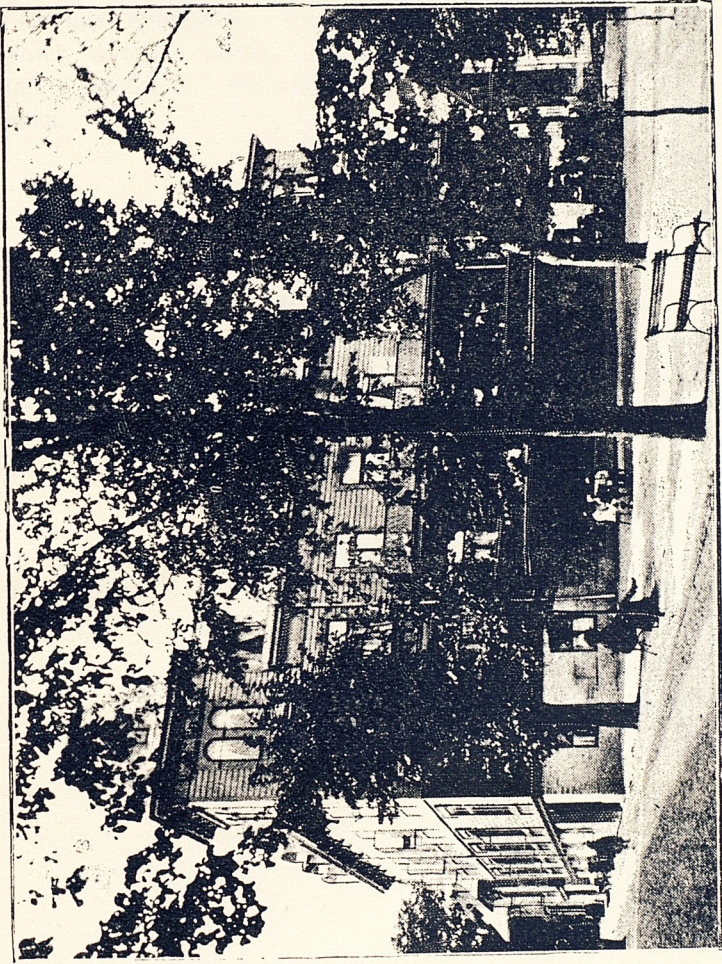
Hit höra "von Franckenska fonden" som nu uppgår till omkring 11,500 kr., hvaraf räntan och halfva bidraget från föregående år utdelas åt behöfvande badgäster. Ansökningar, försedde med prest-, läkare- och meddellöshets-betyg, bör insändas till kyrkorådet i Marstrand före 1:sta Maj. Vidare äro vid badanstalten bundne "Baderskornas pensionsfond", som belöper sig till öfver 6,000 kr. och "Joh. Michaël Möllers fond", som utgör 500 kr.

Gudstjenst.

Morgonbön förrättas af badhuspredikanten från den 24:de Juni hvarje morgon i stadens kyrka kl. 9.

Paradiset eller Brunnsparken.

Allmänna inrättningar m. m.

Postkontoret är beläget i centralhotellet, **Telephonstationen** vid Paradiset, **Telegrafstationen** i rådhuset vid hamnen, **Marstrands sparbank** i Rådman Lundbergs hus. Tvenne lånbibliotek finnas i staden. Borgmästare K. Dahlström har sin bostad i Rådhuset. Helsovårdsnämndens ordförande är D:r H. Sörman.

Uppllysningar.

Förfrågningar rörande kurorten, besvaras af *Kamrer E. Silfversvan*, som också ombestyr beställningar af rum. *Medicinska förfrågningar besvaras af D:r H. Sörman.*

Societets- och Bad-afgifter.

Alla kurgäster eller främlingar, som uppehålla sig vid kuranstalten längre än 2 å 3 dagar och begagna sig af någon dess förmåner, vare sig för helsovård eller trefnad, äro skyldiga att å badhuskontoret erlägga societetsafgift, beräknad från ankomstdagen. Denna afgift berättigar till fritt tillträde till societetshusets salonger, tidningsrum, ordinarie soiréer, badanstaltens parker och promenader samt medför rättigheten att erhålla abonnerade bad till de för dessa bestämda, nedsatta priser. Deremot medför icke societetsafgiften fri läkarevård.

Denna afgift utgör:

För en person	per vecka kr. 2,50	per saison kr. 15,00
„ familj af 2 personer	„ „ „ 4,00	„ „ „ 25,00
„ „ „ 3 „	„ „ „ 5,50	„ „ „ 35,00
„ „ „ 4 „	„ „ „ 7,00	„ „ „ 45,00
„ „ „ 5 eller flera	„ „ „ 8,00	„ „ „ 55,00

För barn mellan 10—15 år erlägges half afgift; för yngre barn erlägges ingen afgift. Till familj räknas föräldrar och barn eller syskon samt uti familjen anställd person.

Badafgifter (i Varmbadhuset) 1:sta klass.

	Abonneradt bad.	Extrabad.
Enkelt varmbad med dusch	kr. 1,00	kr. 1,25
Gyttjebad	„ 1,25	„ 1,50
Halfbad	„ 0,60	„ 0,75
Duschbad	„ 0,50	„ 0,65
Ång- och varmluftsbad	„ 1,00	„ 1,25
Sittbad	„ 0,25	„ 0,35

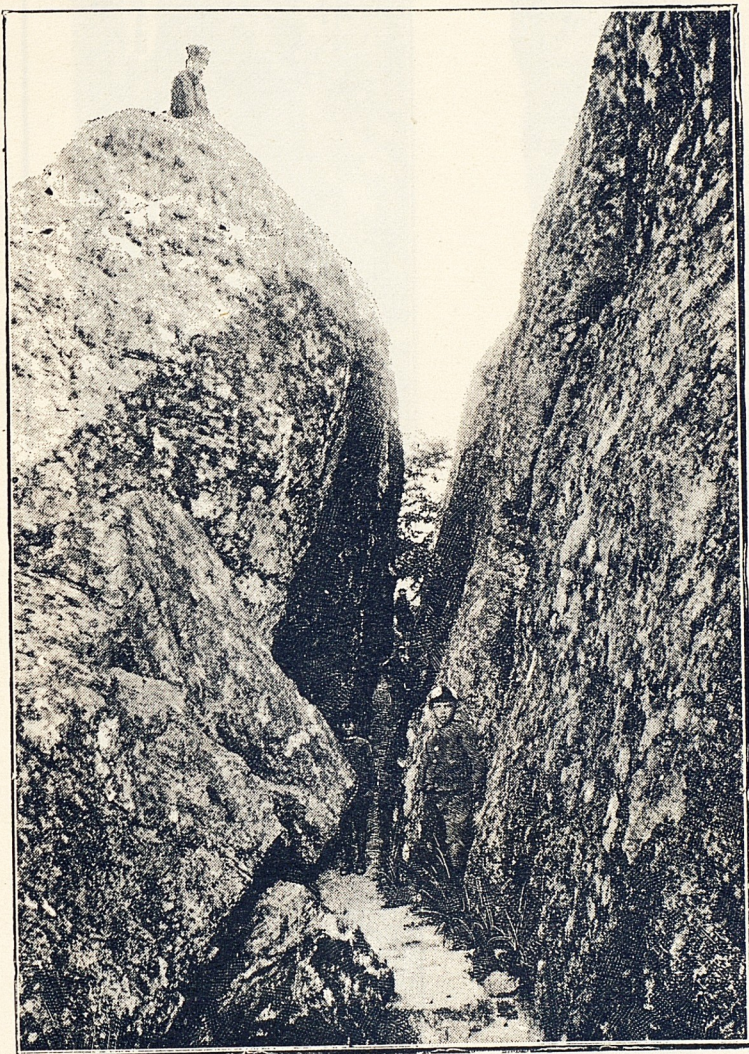
2:dra klass.

Enkelt varmbad med dusch	„ 0,75	„ 1,00
Gyttjebad	„ 0,90	„ 1,00

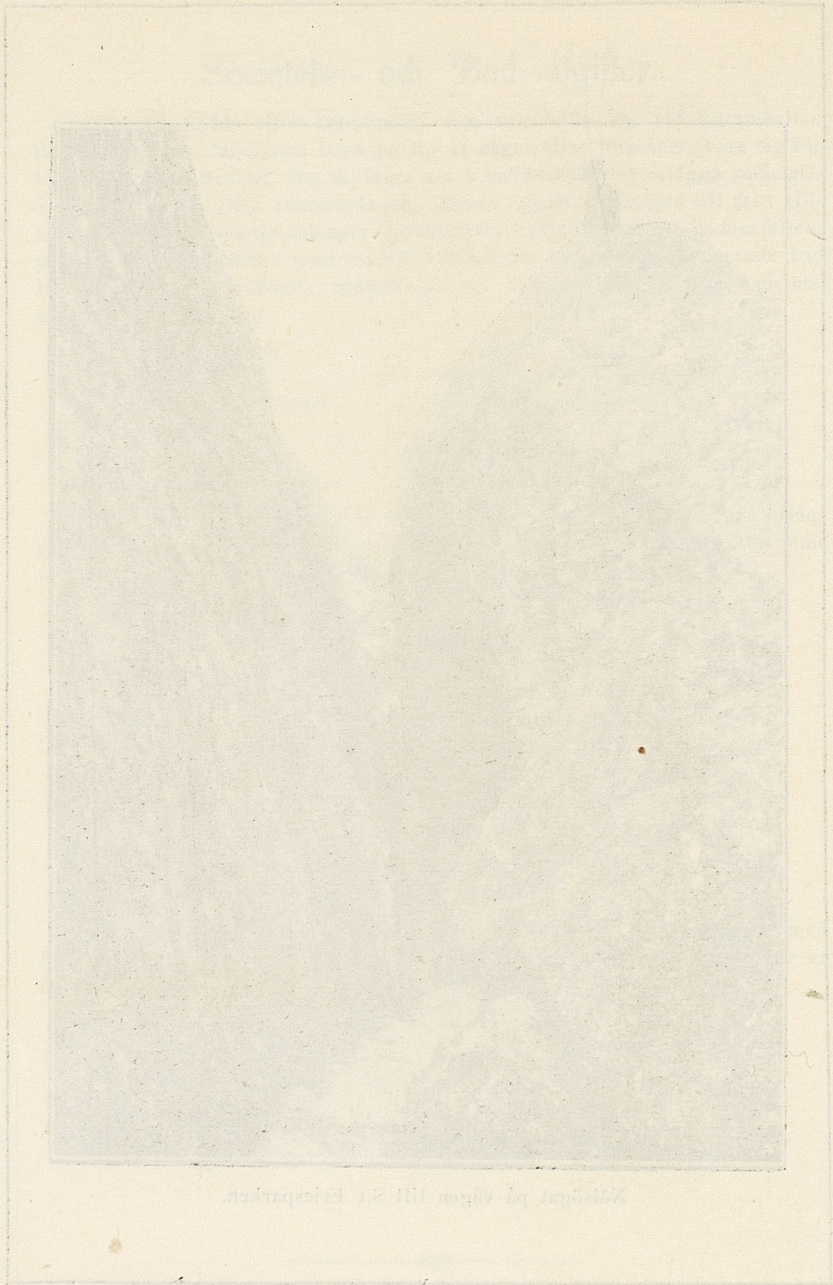
Badtillsatser betalas särskildt af den badande. En förhöjning med kr. 0,25 i priserna för de varma baden under *Juli* och *Augusti* månader är ifrågasatt.

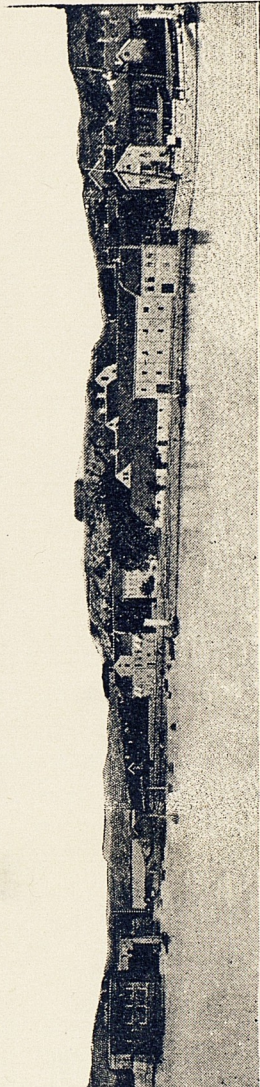
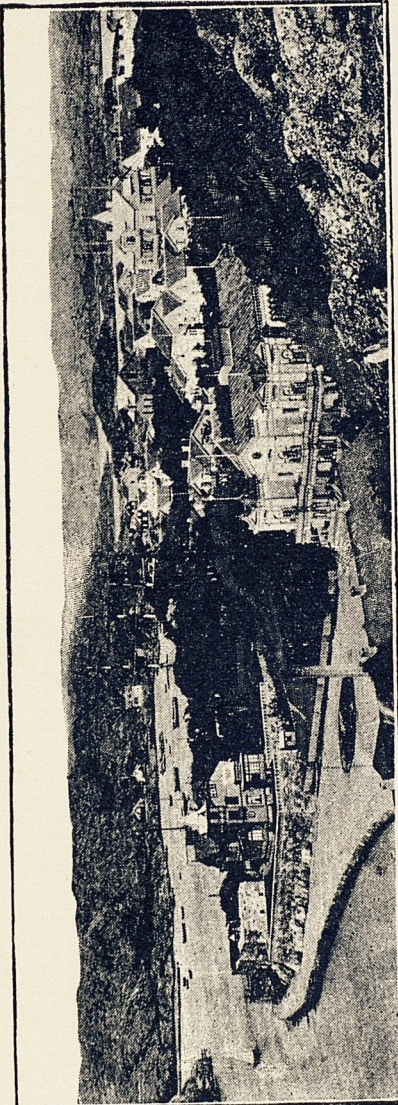
Kalla Bassinbad.

Sommarbiljett	kr. 10,00
Abonnement af 12 bad	„ 3,00
Extra bad	„ 0,30
„ „ för barn under 10 år	„ 0,15
Bassinbad för tjenstefolk efter kl. 3	„ 0,15

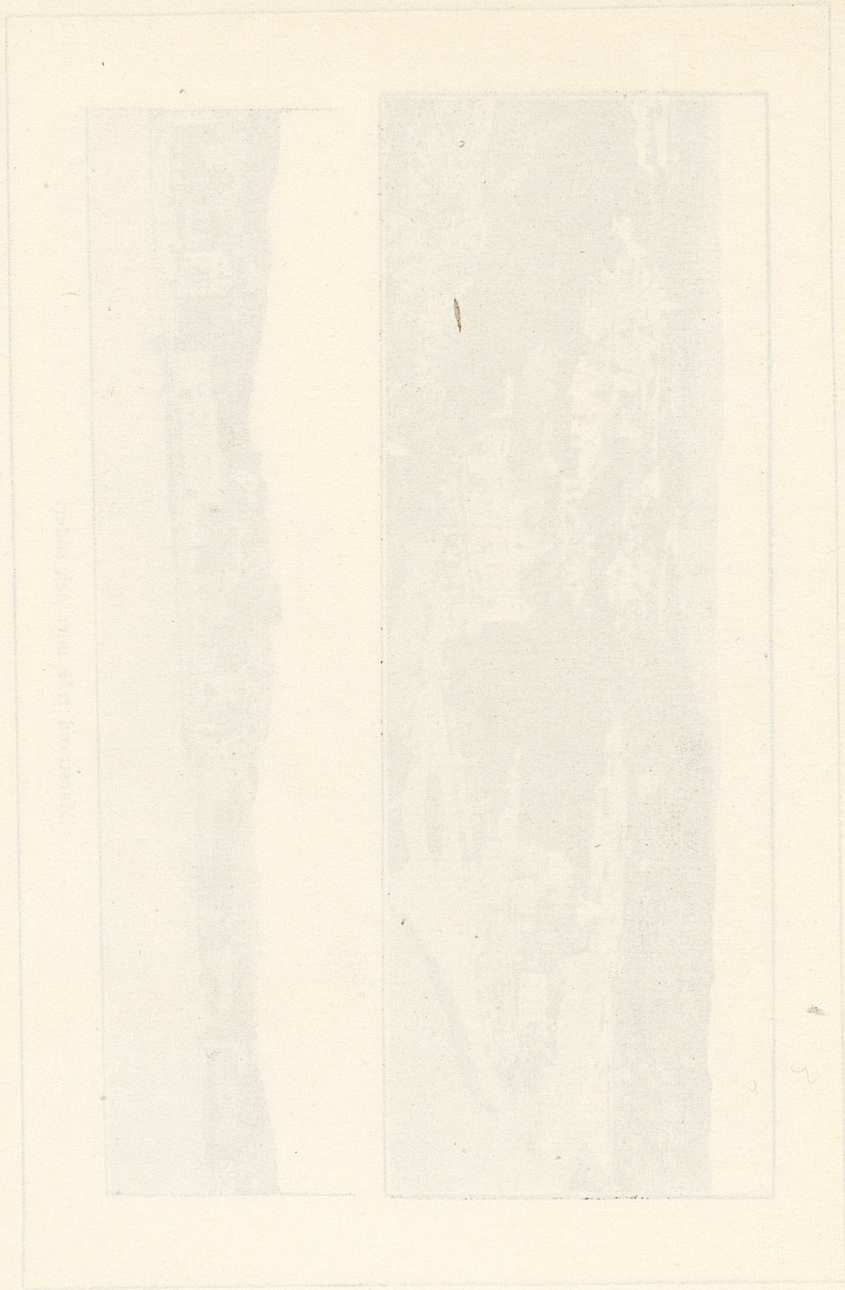

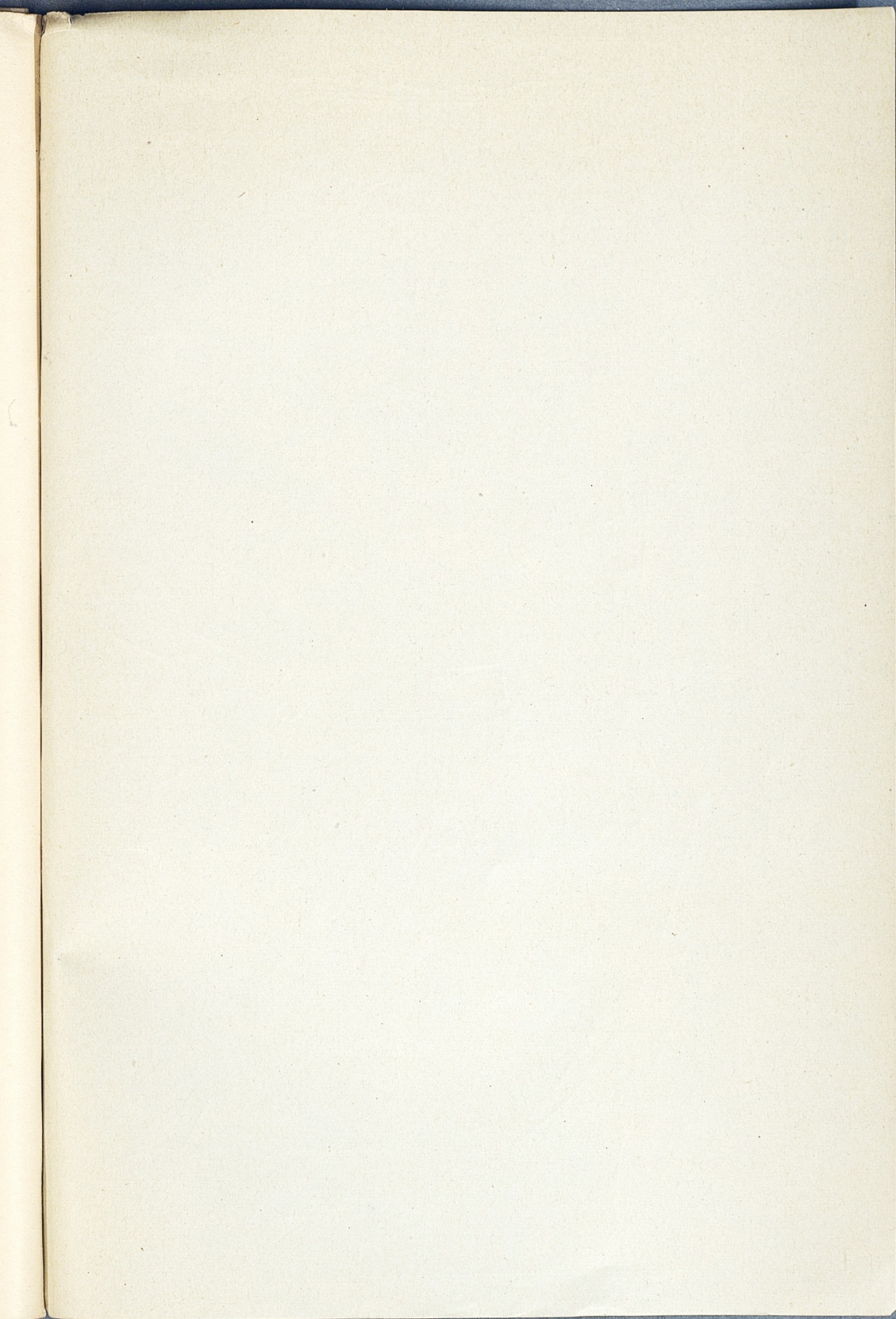
Nålsögat på vägen till S:t Ericsparken.

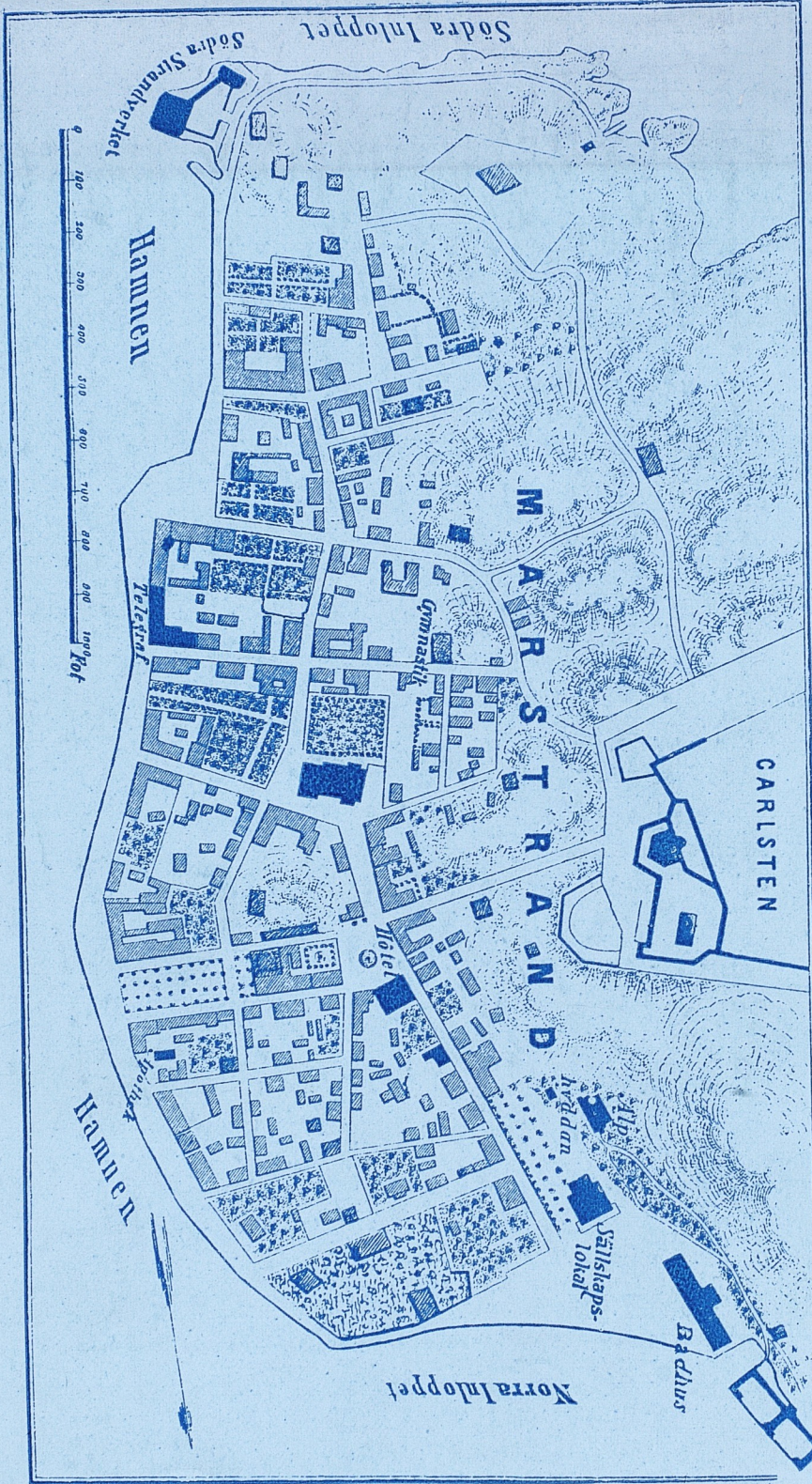

Marstrand från norr och söder.

www.books2ebooks.eu